

POSTANOWIENIE

Dnia 23 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Siwek

w sprawie obwinionej radcy prawnej **J. C.**

po rozpoznaniu w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej

na posiedzeniu w dniu 23 maja 2024 r.

wniosku obwinionej o wyłączenie SSN Elżbiety Karskiej i SSN Mariusza Załuckiego od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZB 57/23 na podstawie art. 41 § 1 k.p.k.

postanowił

wniosku nie uwzględnić.

UZASADNIENIE

Obwiniona w piśmie z dnia 14 sierpnia 2023 r. uzupełnionym pismem z dnia 31 sierpnia 2023 r. wniosła o wyłączenie SSN Elżbiety Karskiej i SSN Mariusza Załuckiego od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZB 57/23. Jej przedmiotem jest wniosek o zbadanie spełnienia wymogów niezawisłości i bezstronności przez SSN Marię Szczepaniec wyznaczoną do rozpoznania skargi obwinionej na orzeczenie Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych z dnia 27 września 2022 r. (sprawa o sygn. akt II ZSG 1/23).

Należy nadmienić, że Sąd Najwyższy w składzie tworzonego przez SSN Marię Szczepaniec postanowieniem z dnia 25 lipca 2023 r. sygn. akt II ZSG 1/23 oddalił skargę obwinionej.

W uzasadnieniu wniosku o wyłączenie obwiniona wskazała, że SSN Elżbieta Karska i SSN Mariusz Załucki zostali powołani na zajmowane stanowiska sędziowskie w wadliwej procedurze, tj. z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej z zastosowaniem art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz. U. z 2021 r. poz. 269 oraz z 2023 r. poz. 1615, zwanej dalej „u.k.r.s.”). W ocenie skarżącej nie gwarantuje to bezstronności i niezależności wymaganej treścią art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 6 § 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej. Sąd tworzony przez osoby powołane we wskazanej procedurze jest w jej ocenie nienależycie obsadzony w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Wnioskodawczyni na poparcie tych tez przywołała wybrane orzeczenia sądów krajowych i międzynarodowych (m.in. uchwałę połączonych Izb Sądu Najwyższego (Cywilnej, Karnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych) z dnia 23 stycznia 2020 r. sygn. akt BSA I-4110-1/20 oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r. sygn. akt I KZP 2/22).

Zdaniem wnioskodawczyni wymienieni sędziowie nie spełniają wymogu bezstronności i niezawisłości w kontekście art. 41 k.p.k.

Wskazała również, że objęci wnioskiem sędziowie rozstrzygaliby w sprawie o sygn. akt I ZB 57/23 zagadnienia prawne i zarzuty, które również ich dotyczą. Ogniskują się one wokół kwestii związanych z powołaniem na stanowiska sędziowskie w wadliwej (jej zdaniem) procedurze nominacyjnej oraz skutków procesowych, jakie to wywołuje w sprawach rozstrzyganych z udziałem takich sędziów. Naruszałoby to zasadę *nemo iudex in causa sua* wyrażoną w treści art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k.

W odniesieniu do SSN Mariusza Załuckiego wnioskodawczyni podniosła również, że wymieniony rozstrzygnął w składzie jednoosobowym sprawę o sygn. akt IV KB 1/22 dotyczącą testu niezawisłości i bezstronności SSN Małgorzaty Bednarek, naruszając w sposób celowy procedurę wymagającą rozpatrywania takich spraw w składach pięcioosobowych. Wniosek o przeprowadzenie wskazanego testu został wówczas odrzucony z uwagi na niespełnianie wymogów formalnych.

W piśmie z dnia 31 sierpnia 2023 r. wnioskodawczyni zawarła wniosek o przeprowadzenie dowodu z oględzin dokumentów sprawy dyscyplinarnej (sygn. akt WO 76/21), w tym m.in. jej odwołania od orzeczenia Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Lublinie z dnia 21 lutego 2022 r., w celu wykazania, że stanowiska procesowe obwinionej odwołują się do argumentacji, którą obwiniona podnosi również w niniejszej sprawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek nie jest zasadny, przy czym w znacznej części odwołuje się do okoliczności, których rozważenie w kontekście art. 41 § 1 k.p.k. jest niedopuszczalne.

Treść wniosku wskazuje, że wątpliwość co do bezstronności SSN Elżbiety Karskiej i SSN Mariusza Załuckiego ma wynikać w znacznej mierze z faktu, że zostali powołani na stanowiska sędziów Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, ukształtowanej z zastosowaniem art. 9a u.k.r.s., a zatem – w ocenie wnioskodawczyni – w procedurze wadliwej, naruszającej standardy niezawisłości i bezstronności. Przedstawione przez obwinioną wątpliwości co do bezstronności wymienionych sędziów w sprawie o sygn. akt I ZB 57/23, wywiedzione zostały zatem w najistotniejszym zakresie z okoliczności wręcz normatywnych, towarzyszących ich powołaniu na stanowiska sędziów Sądu Najwyższego – i na tej kwestii skoncentrowano uzasadnienie wniosku.

Zwracając uwagę na tak zaprezentowaną argumentację wniosku o wyłączenie sędziego, przy jego ocenie należy uwzględnić aktualnie obowiązujące brzmienie ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2024 r. poz. 622) – dalej u.SN., znowelizowanej ustawą z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 1259), na mocy której do ustawy o Sądzie Najwyższym został dodany art. 29 § 4 stanowiący wprost o tym, że okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego Sądu Najwyższego nie mogą stanowić wyłącznej podstawy do podważenia orzeczenia wydanego z udziałem tego sędziego lub kwestionowania jego niezawisłości i bezstronności. Jednocześnie, ustawodawca wspomnianą nowelizacją wprowadził tryb tzw. testu bezstronności, w którym – zgodnie z art. 29 § 5 u.SN –

dopuszczalne jest badanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego (lub sędziego delegowanego) wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowania po powołaniu, jeżeli w okolicznościach danej sprawy może to doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, mającego wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego oraz charakteru sprawy.

Choć ten ostatni przepis, z uwagi na treść art. 29 § 6 u.SN, nie mógł mieć zastosowania w niniejszej sprawie, a w więc w sytuacji, kiedy wnioskodawczynie chciała zakwestionować możliwość orzekania przez sędziów w sprawie o przeprowadzenie tzw. testu niezawisłości i bezstronności, nie sposób go zupełnie pozostawić poza uwagą przy wykładni art. 41 § 1 k.p.k. Pojawia się bowiem pytanie, czy w ogóle w polskim prawie ustrojowym istnieją regulacje dopuszczające wyłączenie sędziego z powodów wyłącznie systemowych, związanych w istocie z przebiegiem procesu nominacyjnego, a ściślej wręcz z porządkiem prawnym, zgodnie z którym proces ten przebiegał. Odpowiedź na to pytanie, z punktu widzenia przywołanej regulacji jest negatywna, co potwierdza również orzecznictwo Sądu Najwyższego. W postanowieniu z 28 grudnia 2023 r., sygn. akt III CB 55/23, Sąd Najwyższy wskazał, że przez okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego na tle art. 29 § 5 u.SN należy rozumieć nie okoliczności o charakterze generalnym, odwołujące się do systemowych rozwiązań procesu powoływania sędziów (a zatem w istocie okoliczności dotyczące sposobu ich powołania), lecz indywidualne okoliczności powołania, odnoszące się do konkretnego sędziego objętego wnioskiem o przeprowadzenie tzw. testu niezawisłości i bezstronności (tak też Sąd Najwyższy w postanowieniu z 6 marca 2024 r., sygn. akt III CB 18/24). Z kolei w postanowieniu z 23 maja 2023 r., sygn. akt III PUB 1/23, Sąd Najwyższy stwierdził, że „przedmiotem badania w trybie art. 29 § 5 u.SN jest dochowanie „wymogów” (standardu) niezawisłości i bezstronności w kontekście konkretnej sprawy w tym sensie, iż ewentualne deficyty niezawisłości i bezstronności mogą oddziaływać na wynik tej sprawy. Ścisły związek badania z konkretną sprawą potwierdza to, że powinno ono uwzględniać okoliczności dotyczące uprawnionego oraz charakteru sprawy. (...) przez okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego

na tle art. 29 § 5 u.SN należy rozumieć nie okoliczności o charakterze generalnym, odwołujące się do systemowych rozwiązań procesu powoływania sędziów (a zatem w istocie okoliczności dotyczące sposobu ich powołania), lecz indywidualne okoliczności powołania, odnoszące się do konkretnego sędziego objętego wnioskiem o przeprowadzenie tzw. testu niezawisłości i bezstronności.”

Uwzględniając powyższe, nie sposób uznać, że to, co jest wręcz wyraźnie wykluczone przez jeden przepis prawa, z uzasadnionych powodów mających szeroki, bo ustrojowy charakter, będzie dopuszczalne z punktu widzenia innego przepisu prawa, w tym wypadku art. 41 § 1 k.p.k., mającego przecież charakter procesowy, a więc, że ten ostatni przepis będzie w istocie mógł stanowić podstawę abstrakcyjnego wyłączenia sędziego z powodów w istocie ustrojowych, gdyż dotyczących otoczenia prawnego, w jakim dany sędzia został powołany na stanowisko.

W art. 41 § 1 k.p.k. – przepisie, na który powołała się wnioskodawczyni – zawarto ogólną podstawę wyłączenia sędziego (*iudex suspectus*), którą co do zasady może być okoliczność mogąca wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie. Nie ulega jednak wątpliwości, że zarówno instytucja tzw. testu bezstronności przewidziana w przepisach ustawy o Sądzie Najwyższym (z powodów, o których była już mowa), jak też mechanizm wyłączenia sędziego na podstawie art. 41 § 1 k.p.k., służą sądowej kontroli bezstronności sędziego, który ma brać udział w rozpoznawaniu konkretnej, określonej sprawy, a nie wyłączeniu z rozpoznawania spraw w ogóle, a taki sens ma złożony przez obwinioną wniosek. Instytucje te różnią się natomiast zakresem przedmiotowym, który w przypadku pierwszej z nich jest węższy. Ustawa o Sądzie Najwyższym w sposób szczególny reguluje badanie kwestii bezstronności sędziego w kontekście okoliczności towarzyszących powołaniu sędziego oraz jego postępowania po powołaniu, a zatem w tym zakresie w stosunku do art. 41 § 1 k.p.k. stanowi *lex specialis*, wyłączając tym samym możliwość badania określonych w niej przesłanek w ogólnej procedurze. Z drugiej strony, wyłączenie zawarte w art. 29 § 4 u.SN ma oddziaływanie generalne, co wynika z jego ustrojowego charakteru. Przedstawione stanowisko implikuje stwierdzenie, że w trybie art. 41 § 1 k.p.k. nie można oceniać zagadnienia bezstronności sędziego w aspekcie okoliczności

towarzyszących jego powołaniu, co w konsekwencji przesądza o niedopuszczalności wniosku złożonego na podstawie tego przepisu, w sytuacji gdy wniosek ten oparty jest jedynie na tych okolicznościach.

Należy też zaznaczyć, że zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 marca 2020 r., sygn. akt P 22/19 (który wszedł w życie z dniem 12 marca 2020 r.), przepis art. 41 § 1 k.p.k. utracił moc w zakresie, w jakim dopuszczał rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, w skład której wchodzi sędziowie wybrani na podstawie art. 9a u.k.r.s. Już choćby z tego powodu rozważenie okoliczności przytoczonych we wniosku w kontekście powołanego przepisu jest niedopuszczalne.

Z kolei zapatrywania prawne dotyczące wpływu potencjalnej wadliwości powołania sędziego we wskazanym wyżej trybie na prawidłowość obsady sądu zawarte w uchwale połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., sygn. akt BSA I-4110-1/20, utraciły swą aktualność, wobec wejścia w życie – z dniem 21 kwietnia 2020 r. – wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2020 r., sygn. akt U 2/20. W powołanym orzeczeniu Trybunał Konstytucyjny uznał wspomnianą uchwałę za niezgodną z art. 179, art. 144 ust. 3 pkt 17, art. 183 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 8 ust. 1, art. 7 i art. 2 Konstytucji, art. 2 i art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej, a także z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Skutkiem wejścia w życie powołanego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego jest utrata mocy obowiązującej aktu, którego niezgodność z normami prawnymi wyższego rzędu została stwierdzona w tym orzeczeniu (por. art. 190 ust. 3 Konstytucji).

Należy też dostrzec, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 10 marca 2022 r., sygn. akt K 7/21, stwierdził niezgodność z Konstytucją zdania pierwszego art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w zakresie, w jakim unormowanie to przy ocenie spełnienia warunku „sądu ustanowionego ustawą”:

1. upoważnia Europejski Trybunał Praw Człowieka lub sądy krajowe do dokonywania oceny zgodności z Konstytucją i Konwencją ustaw

- dotyczących ustroju sądownictwa, właściwości sądów oraz ustawy określającej ustrój, zakres działania, tryb pracy i sposób wyboru członków Krajowej Rady Sądownictwa;
2. umożliwia samodzielne kreowanie norm dotyczących procedury nominacyjnej sędziów sądów krajowych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka lub sądy krajowe w procesie wykładni Konwencji;
 3. dopuszcza pomijanie przez Europejski Trybunał Praw Człowieka lub sądy krajowe przepisów Konstytucji, ustaw oraz wyroków polskiego Trybunału Konstytucyjnego.

Wspomniane orzeczenie weszło w życie z dniem 21 marca 2022 r.

Wnioskodawczyni powołując się na rzekomą systemową wadliwość procedury nominacyjnej na stanowiska sędziowskie, sugerując brak instytucjonalnych gwarancji do zachowania przez sędziego standardów bezstronności, oraz przytaczając wybrane judykaty sądów krajowych i międzynarodowych dotyczące kwestii związanych z procedurą powoływania sędziów w polskim systemie prawnym oraz potencjalnego wpływu tej procedury na bezstronność sędziego, odwołuje się do argumentacji pozostającej w sprzeczności z normami konstytucyjnymi, co szczegółowo zostało wykazane w powołanych wyżej orzeczeniach Trybunału Konstytucyjnego.

Powołane przez wnioskodawczynię wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej odnoszą skutki w sprawach, na tle których zostały wydane. Należy przypomnieć, że orzeczenia wskazanych trybunałów nie mają charakteru źródeł prawa powszechnie obowiązującego, których zamknięty katalog został sformułowany w art. 87 Konstytucji. Jakkolwiek rozważania prawne zawarte w takich judykatach mogą oddziaływać na orzecznictwo sądów krajowych w sposób pośredni, tzn. mocą argumentacji prawnej w nich zawartej, to jednak nie mają one wiążącego charakteru dla Sądu Najwyższego przy rozstrzyganiu niniejszej sprawy.

Podobnie – jako niemające charakteru źródeł prawa powszechnie obowiązującego i odnoszące skutki prawne w sprawach, na tle których zostały wydane – należy ocenić powołane w uzasadnieniu wniosku judykaty Sądu Najwyższego, w tym zwłaszcza uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022

r., sygn. akt I KZP 2/22. Nie ma ona zresztą charakteru zasady prawnej i wiązała jedynie sąd, który wystąpił z pytaniem prawnym w trybie art. 441 § 1 k.p.k.

Wymaga podkreślenia, że skutecznej podstawy wyłączenia sędziego w trybie art. 41 § 1 k.p.k. można doszukiwać się jedynie w okolicznościach natury faktycznej, gdyż tylko one mogą prowadzić do wniosku, że powstaną uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sędziego, a więc uzasadnione wątpliwości, że dana sprawa zostanie rozstrzygnięta w sposób stronniczy, a więc z nieuzasadnioną korzyścią procesową dla którejkolwiek ze stron. Wnioskodawczyni nie wykazała natomiast, by do takich wątpliwości prowadziła okoliczność, która ma charakter wyłącznie prawny, a wręcz ustrojowy. Można przy tym wskazać, że uznanie jakiegokolwiek okoliczności o charakterze prawnym za okoliczność o charakterze przewidzianym w art. 41 § 1 k.p.k. może w konsekwencji prowadzić do powołania takiej okoliczności, której, uwzględniając stanowisko wnioskodawcy, nie będzie w stanie rozstrzygnąć żaden sąd, gdyż będzie dotyczyła każdego sędziego. Z tego powodu ten kierunek wykładni, który dopuszcza skuteczne stosowanie art. 41 § 1 k.p.k. z powodów ustrojowych nie może być zaakceptowany, gdyż w rezultacie prowadzi do wniosków nie do zaakceptowania z punktu widzenia realizacji zadań wymiaru sprawiedliwości, a tym samym funkcjonowania państwa prawa.

Za nieuprawniony należy uznać pogląd wnioskodawczyni, upatrujący naruszenie art. 40 § 1 pkt 1 w tym, że objęci wnioskiem sędziowie rozstrzygaliby w sprawie o sygn. akt I ZB 57/23 kwestie prawne i zarzuty, które również ich dotyczą. Z jednej strony, jak wyżej wskazano, powołane przez wnioskodawczynię zarzuty dotyczące powołania na stanowiska sędziowskie w wadliwej (jej zdaniem) procedurze nominacyjnej oraz skutków procesowych, jakie to wywołuje w sprawach rozstrzyganych z udziałem takich sędziów, nie mogą być przedmiotem rozpoznania w sprawie o wyłączenie sędziego. Z drugiej zaś sytuacja poszczególnych sędziów rozumiana jako konkretne okoliczności towarzyszące procesowi nominacji oraz wpływ tych okoliczności na niezawisłość sędziego w danej sprawie – jest różna, choćby z uwagi na indywidualny charakter aktu powołania na urząd sędziego. Sam fakt otrzymania nominacji po wniosku Krajowej Rady Sądownictwa w składzie ukształtowanym z zastosowaniem art. 9a u.k.r.s. nie może zatem skutkować orzekaniem w takiej samej jak własna sytuacji faktycznej i prawnej. Jedynie na

marginesie należy zaznaczyć, że zgodnie z przyjętym orzecznictwem za orzekanie we własnej sprawie nie jest uznawane rozpatrywanie tzw. sprawy frankowej przez sędziego posiadającego kredyt we frankach szwajcarskich (o ile nie zachodzi tożsamość postanowień umów kredytowych zawartych z tym samym bankiem), czy też rozpatrywanie przez sądy powszechne spraw dotyczących wynagrodzeń sędziów, które przecież dotyczą wszystkich sędziów. Te przykładowe okoliczności należą zresztą do okoliczności o charakterze faktycznym, a nie prawnym. Nie ulega natomiast wątpliwości, że wnioskodawca podstawy wyłączenie upatruje w okoliczności o charakterze prawnym, co nie może być skuteczne.

Chybiony jest również zarzut sformułowany w odniesieniu do SSN Mariusza Załuckiego co do „celowego” rozstrzygnięcia o odrzuceniu wniosku o przeprowadzenie testu niezawisłości i bezstronności (sygn. akt IV KB 1/22) w składzie jednoosobowym. Z okoliczności tej w żaden sposób nie wynika, aby zachodziły jakiegokolwiek wątpliwości co do bezstronności wskazanego sędziego w sprawie o sygn. akt. I ZB 57/23. Niezależnie od powyższego należy dostrzec, że kwestie formalnoprawne wniosku z art. 29 § 5 u.SN mogą być rozpatrywane w składzie jednego sędziego, bowiem nie stanowi to „rozpoznania wniosku” (merytorycznego), które następuje w składzie pięcioosobowym, stosownie do treści art. 29 § 15 u.SN.

Konkludując, należy stwierdzić, że wniosek obwinionej o wyłączenie SSN Elżbiety Karskiej i SSN Mariusza Załuckiego pozbawiony jest podstaw zarówno formalnoprosesowych, jak i merytorycznych, co w części wykluczało możliwość jego rozpoznania, a w pozostałym zakresie czyniło niezasadnym.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji.

[M. T.]

[ms]

